

# Stinkende gouwe (*Chelidónium május* L.)

## Wie het kleine niet eert ...

In lijsten van drachtplanten staat de stinkende gouwe over het algemeen niet hoog genoteerd. De bloemen kunnen de bijen door het ontbreken van nectariën niet de gewenste zoetigheid leveren, echter wel stuifmeel. Maar de score die de plant daarvoor krijgt, is meestal laag, ondanks de aanwezigheid van vele meeldraden. Maar, zoals in deze rubriek al meermalen is betoogd, wie het kleine niet eert...

## Enige soort van het geslacht

104 Stinkende gouwe behoort tot de papaverfamilie (*Papaverácea*) en is de enige soort van het geslacht *Chelidónium* L. Het verspreidingsgebied ervan ligt in Eurazië. In ons land is hij een algemeen voorkomende plant, en we vinden hem vaak op verstoorde gronden in de omgeving van bebouwingen. Hij houdt van een iets beschaduwde standplaats en een kalkhoudende bodem.

## Overblijvende plant

De plant is overblijvend en heeft een stevige penwortel. Hij overwintert met bladrozetten, waaruit zich in het voorjaar stengels vormen. Het blad is veerdelig en heeft een oneven aantal bladslippen, waarvan de rand grof gekarteld is. Zowel de steel als de onderzijde van het blad is zacht behaard. In mei begint de stinkende gouwe te bloeien, en de bloei zet zich voort tot in de herfst. De bloeiwijze is een armbloemig los scherm, staande op een lange steel aan het eind van de stengel. Uit de oksel van het blad onder een scherm zet de stengel zich telkens voort en ontstaat er een nieuwe bloeiwijze. Er zijn twee kelkbladen, ze vallen af zodra de bloem opengaat. De kruislings geplaatste eivormige kroonbladen staan haaks op de bloemas. De bloeitijd van een enkele bloem is maar kort, na twee dagen is hij uitgebloeid. De talrijke meeldraden hebben een lintvormige helm draad die onder de helmknop versmalt.

De bloemen zijn proterandrisch: eerst nadat het stuifmeel vrijgekomen is, worden de beide stempels rijp om stuifmeel te ontvangen.

## Pollenbloemen

De bloemen van stinkende gouwe zijn typische pollenbloemen: geen nectariën en veel meeldraden.

Dat is aan het gedrag van de bijen ook wel te zien, want ze verzamelen er uitsluitend stuifmeel op en, zoals dat bij het stuifmeelverzamelen gaat, is het bloemenbezoek gehaast en vluchtig. Ze lopen snel door de meeldraden en gaan na een kort bezoek al weer op de vleugels om het stuifmeel in de klompjes te werken.

Voor de bijen heeft de plant opvallende bloemen, want behalve geel kaatsen de kroonbladen ook het voor de bijen voor de bijen goed zichtbare ultraviolet terug. Het midden van de bloem wordt voor de bijen extra gemarkeerd doordat het begin van de kroonbladen geen ultraviolet terugkaatst, maar het deel is zo klein dat het optisch eerst effect heeft als de bij op de bloem is geland.

## Geneeskrachtig en giftig

In alle delen van de plant vinden we melksap. Het heeft een oranje-gele kleur en geurt onaangenaam, vandaar de naam stinkende gouwe. In het melksap heeft men meer dan 20 alkaloiden kunnen vaststellen, waarvan een deel giftig is. Er zitten er echter ook tussen met een geneeskrachtige werking. Over die geneeskraft van de plant is een groot aantal publikaties verschenen (Hartwell).

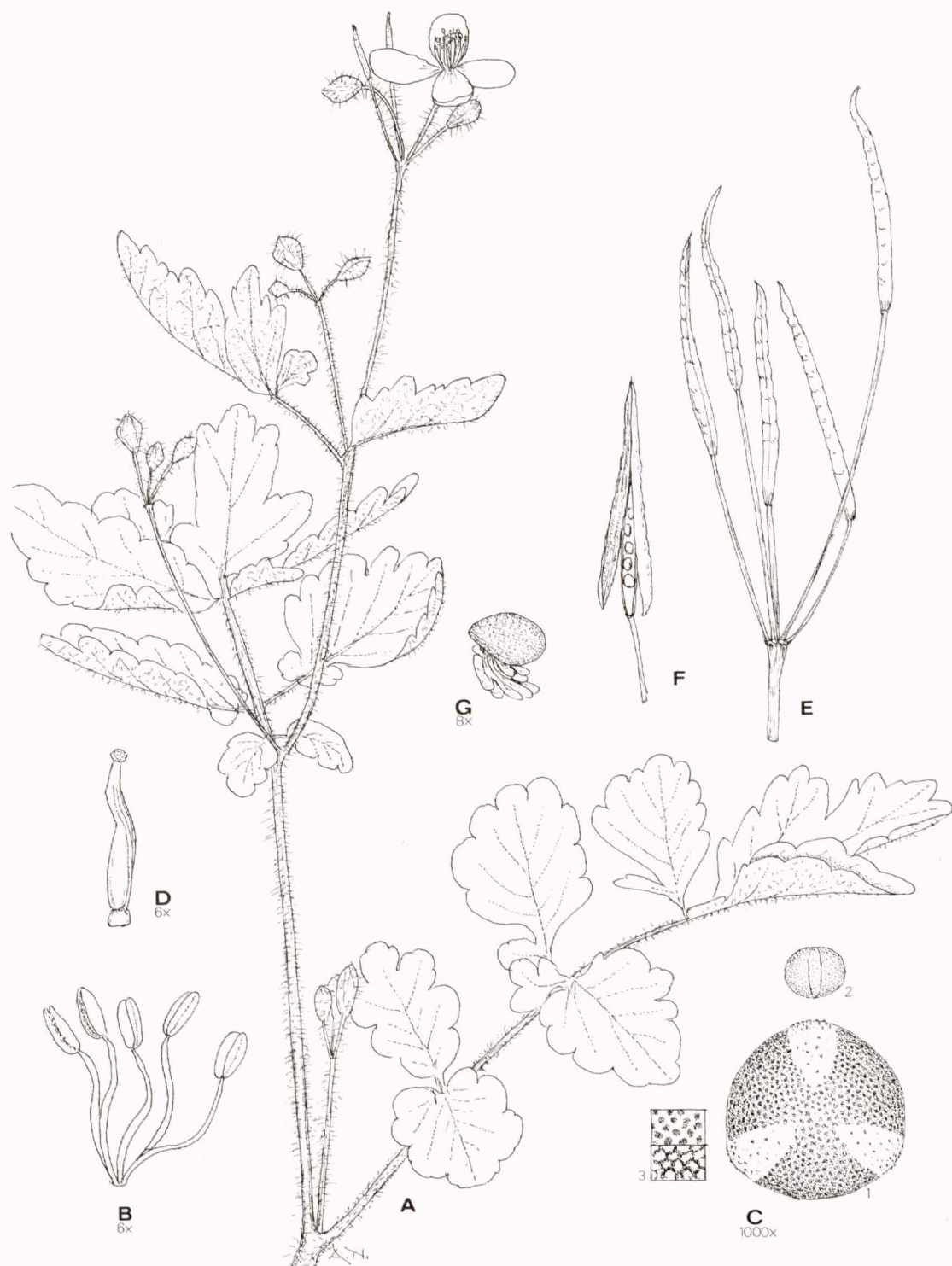
## Verspreiding door mieren

Het vruchtbeginsel groeit na bestuiving uit tot een langgerekte vrucht, waarin zich geen tussenschot bevindt. Als de zaden rijp zijn springt de vrucht met twee kleppen open, te beginnen van onderen. De zaadlijsten komen daarbij los te staan. De glanzende zwarte zaden hebben een aanhangsel, dat ontstaat uit een woekering aan de zaadstreng, het steeltje waarmee het zaad aan de zaadlijst is verbonden. Het aanhangsel, ook wel elaiosoom genoemd, bevat een olie waar mieren verzot op zijn. Ze slepen de zaden weg en zorgen zodoende voor de verspreiding. Wie een plant in de tuin heeft staan, vindt op de meest onverwachte plekken zaailingen.

## Literatuur

Hartwell, J.L. (1970): Plants used against cancer. *Lloydia* 33: 322.

Jans, B.P. (1973): Untersuchungen am Milchsaft des Schöllkrautes. *Ber. Schweiz. Bot. Ges.* 83: 306-344.



Stinkende gouwe (*Chelidonium majus* L.)

A deel van plant met bloeiwijzen; B meeldraden; C stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal, 3 korreloppervlak tussen de aperturen (mesocolpium); D stamper; E vruchten; F opengesprongen vrucht; G zaad met aanhangsel.